

K PROBLEMATICE OBNOVY FASÁDY ZÁMKU V KLÁŠTERCI NAD OHŘÍ

MARTIN ZUBÍK

Obr. 1. Klášterec nad Ohří, zámek, stav před obnovou fasád, 2005. Foto: Jan Koloc.

Úvod

Klášterecký zámek je umístěn na levém břehu Ohře a je obklopen rozsáhlým anglickým parkem. Pohledové uplatnění zámku zejména od řeky je značné a celý komplex spolu s blízkým kostelem Nejsvětější Trojice, Sallou terrenou a radnicí tvoří hlavní pilíře historického panoramatu Klášterce nad Ohří. Vlastníkem zámku je město Klášterec nad Ohří, které předložilo v roce 2009 záměr obnovit nátěr fasády zámku na vnějších stěnách a výhledově na nádvoří. Předkládaný text pojednává v informativní podobě o právě probíhající obnově fasády. Dějiny zámku a rámcově i města byly zpracovány dvěma ucelenými pracemi Státního ústavu pro rekonstrukci památkových měst a objektů (SÚRP MO). Jednak Stavebně historickým průzkumem města s charakteristikou jednotlivých domů a stručným nástínem dějin urbanismu Klášterce z roku 1987 zpracovaným pod vedením L. Remla. Druhým dokumentem je o rok mladší stavebně historický průzkum zámku z pera Pavla Vlčka a Olgy Novosadové. Obě práce jsou uloženy v kopii v dokumentačních sbírkách Národního památkového ústavu územního odborného pracoviště v Ústí nad Labem. Autoři obou průzkumů vycházeli z dostupné starší

literatury a pramenů. Novější komplexní práce o dějinách města a zámku zatím chybí, což může být podnětem pro budoucí historický výzkum.

STRUČNÉ DĚJINY MĚSTA A ZÁMKU

Historie města Klášterce nad Ohří sahá do období vrcholného středověku, kdy zde mohlo existovat sídlo benediktinských mnichů, které dalo místu název.¹ Klášterec (německy Klösterle) byl do 15. století nedílnou součástí panství okolních hradů Perštejna a Šumburka. V samotném Klášterci žádné reprezentativnější panské sídlo pravděpodobně nebylo. V roce 1514 získal město a hrad Šumburk Volf Dytrych z Fictumu a nechal vystavět v místě dnešního zámku tvrz, která byla za držení jeho synů ohrazena.² Rod Fictumů vládl a rozšiřoval panství Klášterce až do třicetileté války. V roce 1622 byl držitel zámku Kryštof Fictum nucen se vystěhovat do Saska a byly mu zabaveny všechny majetky, protože se odmítl

¹ Srov. J. MUK a kol., *Klášterec nad Ohří Stavebně historický průzkum*, Praha 1987, nestránkováno; *Ottův Slovník naučný XIV. Kartel-Kraj*, heslo *Klášterec*, Praha 1899, s. 315.

² A. SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze království Českého 14*, Praha 1927, s. 67–69.

Obr. 2. Klášterec nad Ohří, zámek, detail poškození fasádního nátěru, 2010. Foto: Martin Zubík.

přiklonit ke katolické víře. O rok později získal Klášterec Kryštof Šimon svobodný pán z Thunu. Tento rod přetrvával v Klášterci až do 20. století. Město i zámek v průběhu času mnohokrát postihl zničující požár, přičemž po jednom z nich v roce 1855 bylo při obnově přistoupeno ke stávajícímu novogotickému výrazu.³

Popis objektu zámku

Objekt zámku je čtyřkřídlá budova umístěná na hraně terasy na severním břehu Ohře. Zámek je čtvercového půdorysu s nádvořím a v koutě s nárožní věží. Výraz zámku je novogotický s patrným starším rozvržením otvorů renesančního původu.⁴ Zámek má tři nadzemní podlaží. Stěny jsou členěny osově pravouhlými okenními otvory se zalamovanými nadokenními římsami a šambránami s pruty. V hlavním průčelí předstupují dva mělké rizality přecházející v oblasti střechy v sedlově zastřešené vikýře. V bočních křídlech se vyskytují dva obdobně řešené vikýře bez rizalitů. Střecha je doplněna množstvím menších polygonálních vížek s cimbuřím. Ornamentální výzdoba fasády přímo cituje gotické tvarosloví například slepým motivem trojlístého oblouku na korunní římsě nebo přetínanými pruty v okenních šambránách. Současná podoba vznikala mezi léty 1856–1860 realizací návrhu architekta Václava Hagenauera. Do té doby patrně zámek držel renesanční charakter. Poslední významnou stavební úpravou byl zásah provedený zednickým mistrem Josefem Chmelirskem z Kadaně v letech 1918–1920. Tyto úpravy přinesly jednotící červený nátěr a znamenaly posunutí vstupu na nádvoří do současné podoby.⁵

Obnova fasády zámku

Iniciativa opravy fasády vzešla ze strany vlastníka z důvodu degradovaného stavu fasádního nátěru zámku. Tento nátěr pocházel z poslední velké opravy fasád zámku z počátku 90. let 20. století. Z dochovaného spisového materiálu není zcela zřejmé, jestli stávající růžová barevnost vychází z historické skutečnosti.⁶

³ J. MUKA kol., *Klášterec nad Ohří Stavebně historický průzkum*, Praha 1987, nestránkováno.

⁴ Tamtéž.

⁵ P. VLČEK – O. NOVOSADOVÁ, *Klášterec nad Ohří zámek stavebně historický průzkum*, Praha 1988, s. 23.

⁶ Spisový archiv NPÚ ú. o. p. Ústí nad Labem, karton Klášterec nad Ohří, Zámek č.p. 1.

Obr. 3. Klášterec nad Ohří, zámek, jihovýchodní průčelí, stav v průběhu škrábání fasádního nátěru, 2010. Foto: Martin Zubík.

Stavebně historický průzkum Pavla Vlčka a Olgy Novosadové se ve vztahu k fasádám omezuje jen na jednoduchou zmínku o možné přítomnosti renesančních sgrafit a oranžovo-růžovém charakteru fasády. Autentickou zmínku o podobě fasády zámku na počátku 20. století udává August Sedláček: „Zámek založen jest do čtverhranu až do prvního poschodí, obílen jest do žluta, a zarostlý jsa na stěnách pnoucími rostlinami, spíše má charakter vily než zámku“.⁷ Vzhledem k uvedeným rozporům bylo nutné přikročit ke komplexnějšímu prozkoumání barevnosti fasády. Konečnou barevnost nového nátěru fasády měl určit restaurátorský průzkum, který provedl restaurátor Jaroslav Jelínek. Vypracovaný průzkum určil pravděpodobnou příčinu degradace stávajících omítek a pomohl rekonstruovat stratigrafii barevného řešení fasád.

Obnova fasád zámku v Klášterci nad Ohří byla z pohledu památkové péče směřována k prezentaci nejzachovalejší stavební fáze, kterou je novogotická přestavba z poloviny 19. století a její adaptace v prvních desetiletích 20. století. Hlavním cílem průzkumu barevnosti bylo určení charakteru omítky a nátěru v tomto období. Z průzkumu vyplývá, že od roku 1860 jsou na vnějších stěnách zámku patrné čtyři vrstvy nátěru. První vrstvou patrně z období přestavby v letech 1856–1860 byla tmavě cihlově červená barva. „Tato úprava však nebyla ve velkém nánosu barvy, tato byla pojená mastnou lněnou emulzí (tempera) a použito bylo spíše v obarvení omítkových vrstev, které nebylo použito jako ochranný hustý nátěr.“⁸ Druhou vrstvou byl nátěr pojený směsí lněného oleje a vápna v barvě pálené cihly. Třetí vrstvou byla barevně světle červená rumělka s pigmentem černé, pojená vápnem. Tato vrstva pochází pravděpodobně z 20. století. Z průzkumu vyšlo najevo, že nedošlo k dostatečné karbonizaci nátěru s podkladem, což vedlo k opadávání a smývání barvy. Situace byla řešena kompletním přeštukováním v devadesátých letech, kdy byla použita disperzní neprodyšná vrstva, která v současnosti rovněž silně degraduje.⁹ Na základě provedeného průzkumu v současnosti nemůžeme potvrdit ani vyvrátit, zda měly všechny stěny po

⁷ A. SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze království Českého 14*, Praha 1927, s. 67.

⁸ J. JELÍNEK, *Restaurátorský průzkum a záměr severního průčelí fasády zámku v Klášterci nad Ohří*, Kamenice 2010, s. 3. (uloženo v Archivu restaurátorských zpráv NPÚ ú. o. p. Ústí nad Labem, č. 2139/R.)

⁹ TAMTÉŽ, s. 3–4.

Obr. 4. Klášterec nad Ohří, zámek, jihovýchodní průčelí, stav po obnově fasád, 2010. Foto: Martin Zubík.

novogotické přestavbě stejné barevné řešení. Rovněž není zcela zřejmé, zda všechny čtyři vrstvy byly nanесeny po celém obvodu zámku i nádvoří. Zejména na nádvoří se ukazuje, že nemuselo být v polovině 19. století monochromní a mohla tu být prezentována starší sgrafitová úprava.

Po vzájemné konzultaci zástupců památkové péče, investora a restaurátora bylo přistoupeno ke komplexnímu monochromatickému barevnému řešení, které se bude blížit tmavě cihlově červené barvě na vnějších stěnách objektu a světlejšímu monochromatickému odstínu cihlové barvy na stěnách nádvoří. Toto řešení vychází pravděpodobně buď již z novogotické úpravy, nebo z pozdějšího zásahu započatého v roce 1918. Vzhledem k dřívější plošné aplikaci vápenocementového štku byl navržen následující postup: Stávající nátěr bude oškrábán a začištěn, aby nevynikaly přechody různých omítek a zůstaly zachovány historické vrstvy. Vzhledem k tomu, že vlastnosti omítkového povrchu nejsou na ploše zámku stejnoměrné, byl navržen fasádní nátěr na bázi silikátu.

ZÁVĚR – VÝHLEDY DO BUDOUCNA

Stavební práce na zámku začaly plošně na jaře 2010, do podzimu bylo dokončeno hlavní severozápadní průčelí a jihozápadní stěna. Následujícího roku 2011 bude dokončen celý vnější plášť zámku. Posléze by měla následovat obnova fasády na nádvoří.

Zámek v Klášterci nad Ohří je významnou pohledovou dominantou. Aplikace odlišného barevného řešení zámku, ačkoli

opřená o restaurátorský průzkum, vyvolává mnoho dotazů z řad širší veřejnosti. Dosavadní realizace obnovy fasády zámku byla možná především proto, že byly utvořeny ideální komunikační podmínky mezi investorem, provozovatelem, prováděcí firmou a orgány památkové péče.

Použité prameny a literatura:

Spisový archiv NPÚ ú. o. p. Ústí nad Labem – karton Klášterec nad Ohří

Sbírka SHP NPÚ ú. o. p. Ústí nad Labem

Sbírka restaurátorských zpráv NPÚ ú. o. p. Ústí nad Labem

Heidingsfeld, Viktor a kol. *Nátěry Fasád*, Praha 2002.

Hošek, Jiří; Losos, Ludvík, *Historické omítky*, Praha 2007.

Jelínek, Jaroslav, *Restaurátorský průzkum a záměr severního průčelí fasády zámku v Klášterci nad Ohří*, Kamenice 2010.

Muk, Jan a kol., *Klášterec nad Ohří Stavebně historický průzkum*, Praha 1987.

Ottův Slovník naučný XIV., Praha 1899.

Sedláček, August, *Hrady, zámky a tvrze království Českého, díl XIV.*, Praha 1927.

Vlček, Pavel – Novosadová, Olga, *Klášterec nad Ohří zámek stavebně historický průzkum*, Praha 1988.

Obr. 5. Kláštevec nad Ohří, zámek, hlavní průčelí, stav po obnově fasád, 2010. Foto: Martin Zubík.